

Ob 100. obletnici izida Slovenskega metuljarja

Besedilo: Matjaž Jež in Rudi Verovnik

Leta 1919, ravno pred sto leti, je na 103 straneh izšla knjiga *Slovenski metuljar*, ki jo je napisal Julij Bučar, izdale pa so jo Učiteljske tiskarne v Ljubljani. Podnaslov knjige je *Navodilo kako je loviti, rediti, razpenjati metulje in kako urejevati zbirko*. To je bil prvi slovenski metuljarski priročnik, ki do danes še ni bil presežen. Opremljen je s 15 risbami, ki jih je narisal Danilo Bučar, Julijev sin, ki je imel takrat le 13 let.

Julij Bučar se je rodil leta 1857 v Novem mestu, kjer je obiskoval osnovno šolo in gimnazijo, na Dunaju pa je leta 1880 končal študij prava. Opravljal je razne sodniške poklice v Novem mestu, Ribnici in Črnomlju. Bil je tudi deželnosodni svetnik. Pod psevdonimom Juraj Lubič je napisal več črtic, humoresk in člankov naravoslovne, lovske in ribiške vsebine ter jih objavljaval v raznih časopisih.

V uvodu je avtor zapisal, da se je več kot 40 let ukvarjal z metulji in da je želel s knjigo te čudovite in zanimive žuželke na razumljiv in prijeten način predstaviti tudi širši javnosti, predvsem mladini. Poleg tega je iz različnih virov zbral vse takratno znanje o metuljih in ob prevajanju zaradi pomanjkanja ustreznih slovenskih strokovnih izrazov nekatere uvedel kar sam. Julij Bučar je knjigo napisal že leta 1914, vendar je zaradi nezanimanja založnikov izšla šele leta 1919, le nekaj tednov pred njegovo smrtjo.

V nadaljevanju povzemava najzanimivejše dele poglavij o lovu na dnevne in nočne metulje.

Lov na dnevne (Rhopalocera)

Bučar svoj zapis o lovu na dnevne začne z: »Ni ga lepšega športa kakor je lov na metulje.« Slednje utemeljuje z neposrednim stikom z naravo, vedno novimi odkritji in znanjem, ki ga nudi narava, ter lepimi spomini, ki jih v obliki zbirke lahko hranimo vse svoje življenje. Čeprav je za večino sedanjih ljubiteljev narave in metuljev tak pogled zastarel, Bučar poudari tudi znanstveno plat zbiranja metuljev in pomen podatkov, s katerimi mora biti opremljen vsak metulj v zbirki, ter vodenje dnevnika z zapisi opazovanj v naravi. Svoj lov dnevnih metuljev slikovito opiše na primeru Gorjancev, kamor je rad za-

Naslovnica Slovenskega metuljarja.

hajal: »Na pot je treba zgodaj, pa čeprav do desete ure metulji še spijo. Lahka popotna palica je kot nalašč, da se nanjo pritrdi metuljnik (metuljnica), saj bi bila težja neprimerna za urno mahanje. Mreža mora biti brez kotov, saj se vanje metulji najraje zatečejo in s frotanjem »pokvarijo.« V nadaljevanju natančno opiše pripravo mamilnika, za katerega priporoča uporabo kloroforma: »Metulje, ko obmirujejo, prebodemo z entomološko iglo in prestavimo v nabiralnik (posoda iz pločevine s šoto, ki zadržuje vlago). Tako lahko zdržijo cel dan, vendar jih je treba doma čim prej razpeti.«

Za dnevne metulje poleg lova z metuljnico Bučar predstavi tudi nastavljanje vab, med katerimi je najbolj uporaben plesnivi sir z močnim vonjem, v vročih dneh pa tudi voda z nekaj kapljicami ruma. Vabo nekaj časa pustimo, potem pa pogledamo, kaj se je nabralo: »Seveda, veliki koprivar (Vanessa polychloros), ta mora biti povsod, pa ta navihanec, beli C (Polygonia C album), ki se vsakomur iz gole prešernosti usede na ramo. — Oj, koliko je različnih bisernikov pa modrinov, belinov! — Stoj, kaj pa je tam-le? Oho, to je pa beli L (Vanessa L album). To je med dnevniki najredkejša prikazen na Kranjskem. Tega le morava najprvo dobiti. Pa nekaj lepih bisernikov, samic, bo treba, vse drugo

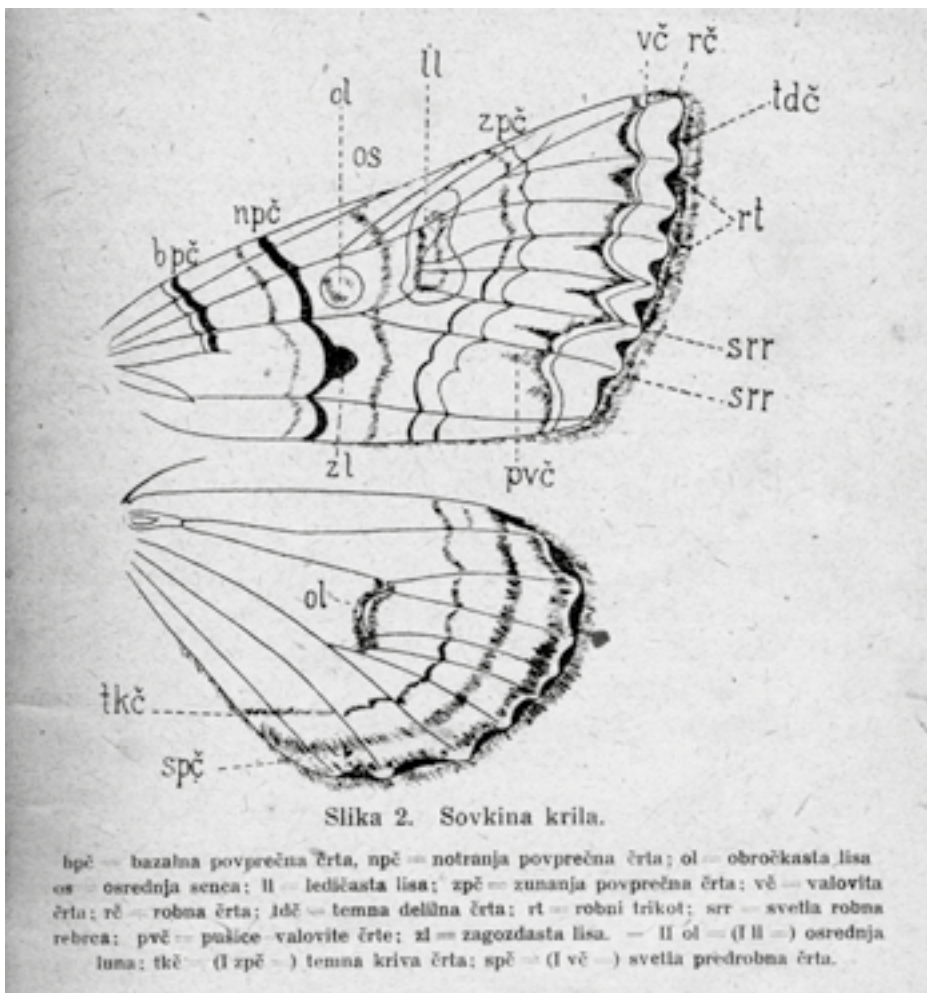

Julij Bučar. (vir: Hafner I., 1920: Zapiski – Julij Bučar. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, 1 B: 66–67.)

pustiva. Metuljar, ne posnemaj dihurja ali kune, ki pokonča vse, kar doseže...«

Lov na ponočnjake (Heterocera)

Bučar je posebno poglavje namenil podrobnemu opisu lova na nočne metulje ali ponočnjake, kot jih je imenoval. Na prvo mesto je postavil lov z lučmi. Poudaril je, da je to najboljša metoda, s katero se lahko hitro in zanesljivo proučuje pestrost nočnih metuljev nekega območja. Zapisal je, da moramo za ta namen izbrati primeren kraj, ki naj bo ob gozdnem robu na dvignjenem mestu. Potrebujemo čim močnejšo svetlobo; čim intenzivnejša je, tem bolje. Takrat so bile najbolj priljubljene acetilenke. Svetilko postavimo ali obesimo nekoliko od tal, pred njo pa razgrnemo velik bel prt, tako da ga svetilka osvetljuje. Mirna, soparna in temna noč je najugodnejša. Ob hudi suši, obilni rosi, ob močnem vetru ali ob polni luni je lov neuspešen. Najbolj pohvali in priporoča električne luči obločnice, s katerimi privabimo najrazličnejše metulje. Tudi pri navadnih obcestnih svetilkah se včasih pojavi kaj zanimivega. Omenja tudi, da obstajajo posebni aparati z žarnicami, na katere se nočni metulji love sami in jih ni treba čakati. Bučar je torej prvi, ki je pri nas pisal o vplivu cestne razsvetljave na

Slika 2. Sovkina krila.

bpč — bazalna povprečna črta, npč — notranja povprečna črta; ol — obročasta lisa
 os — osrednja senca; ll — ledčasta lisa; zpč — zunanja povprečna črta; vč — valovita
 črta; rč — robna črta; tdč — temna delilna črta; rt — robni trikot; srr — svetla robna
 rebra; pvč — paliče-valovite črte; zl — zagozdaasta lisa. — ll ol — (ll —) osrednja
 luna; tkč — (I zpč —) temna kriva črta; spč — (I vč —) svetla predrobna črta.

Risba sovkinih kril z imenovanjem delov kril, ki so pomembni za določanje vrst. Slovenski metuljar je opremljen s 15 ilustracijami izpod rok 13-letnega Danila Bučarja. Julij Bučar je bil prvi, ki je tuja strokovna imena prevedel v slovenščino.

Vzhodni leptotec (*Nymphalis vaualbum*). (foto: Rudi Verovnik)

nočne metulje. Zanimivo je, da je kot zelo učinkovite svetilke omenjal obločnice, ki se danes ne uporabljajo več.

Na drugem mestu Bučar omenja lov na vado ali vabo, kot bi rekli danes. Za pripravo vabe je napisal sledeča navodila: »V veliki posodi zmešaš 2/3 piva (pokvarjenega), 1/3 medu in odpadke

raznega sadja. Vse dobro premešaš, da se zgosti in dodaš nekaj kapljic jabolčnega etra ali ruma. S to mešanico namažeš debla dreves v prsni višini. Ko se stemni greš z ročno svetilko pogledat in se čudit uspehu. Dobil boš vse polno metuljev, ki jih nato ujameš v mamilnik. Obhod ponoviš vsake pol ure.«

Na vabo se lovi še na drug način. Suhe jabolčne krljke nanizamo na dva metra dolge vrvice, tako da so od 10 do 15 cm narazen. Take vence potopimo v prej omenjeno mešanico, da se dobro namočijo. Na terenu jih obesimo na grmovje ali nizke drevesne veje ob gozdnem robu. Ko se pošteno stemni, pregledamo ulov s svetilko. Dobro je, če imamo pri tem delu pomočnika, saj on sveti, mi pa imamo proste roke za lov metuljev v mamilnike. Na vabo se lovi tudi v mesečini, ko na luč ne pride nič, saj se vpliv lune manj pozna. Ob tem moramo vedeti, da na vabo prilete tudi taki metulji, ki na luč ne pridejo. Posebno radi se na vabo love trakarji in še nekateri drugi redki metulji. Po lovu vence s krljki doma shranimo v zaprti posodi in jih pred naslednjim lovom ponovno namočimo. Pri takem ravnanju so uporabni celo sezono.

Ivan Hafner, vodilni slovenski metuljar tistega časa, je leta 1920 v *Glasniku Muzejskega društva za Slovenijo* Bučarjevo delo ocenil kot zelo strokovno. Med najpomembnejšimi Bučarjevimi odkritji poleg že omenjenega belega L (vzhodni leptotec – *Nymphalis vaualbum*) poudarja še primorskega belina (*Pieris manni*) in pisanega leptotca (*Nymphalis xanthomelas*) med dnevniki ter *Euphya unangulata*, *Baptria tibiale* in *Charissa variegata* med pedici (Geometridae). ✨